

YASHIL

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№6

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB®
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

Road

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Elektron nashr. 567 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-iyunda ruxsat etildi.

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayeich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

O'zbekistonda yashil iqtisodiyotni shakllantirishda xitoy va rossiya investitsiyalarining qiyosiy tahlili.....	20
Malikov Numonjon Kamalovich	
Raqamli texnologiyalarning makroiqtisodiy barqarorlikka ta'siri	26
Sherzod Rajabov, Istora Abdusalomova	
Reducing inequality through human capital development: a comparative analysis of policies in the european union and uzbekistan	30
Iloxmonov Jaxongir Alisher o'g'li	
Hududiy raqamli infratuzilmaning xizmat ko'rsatish sektoriga ta'siri: samarqand viloyati misolida	39
Musinov Dilshod Sultanovich	
Ways to improve quality in hotels through digital technologies	44
N.A. Rakhmonova	
Проблемы и пути внедрения механизма налогового стимулирования центров инновационного роста нового узбекистана.....	48
Умаров Б. С.	
Влияние протекционистской политики на инвестиционные стратегии промышленных предприятий.....	55
Ёдгоров Сардорбек Самадович	
Fiskal siyosat tahlili: aholi bandligi; aholi daromadlari; soliqqa tortish.....	61
Isroilov Boxodir Ibragimovich, Navruzova Farog'at Abdihamid qizi	
Problems in entrepreneurial potential development: a comprehensive analysis of contemporary barriers and challenges	67
Baxtiyor Xabibullayev Abdulvoxid o'g'li	
Tijorat banklarida aholi omonatlarining jozibadorligini oshirishning metodologik asoslari va amaliy yo'nalishlari	73
Xakimov Zoxid Norbo'tayevich	
To'lov aylanmasining mohiyatini aniqlashda to'lov va to'lov oqimlarining roli.....	78
I.F.Sayfiddinov	
Moliyaviy inklyuzivlikni ta'minlovchi samarali soliq siyosati.....	83
Artikov Ne'matulla Abdusalamovich	
Youth, digital finance, and the gig economy in uzbekistan	86
Akmal Boymurodov	
Aktsiyadorlik jamiyatlari korporativ boshqaruvda qaror qabul qilishda raqamli texnologiyalardan foydalanish masalalari	91
Xabibullaeva Shirinxon Tohir qizi	
В условиях трансформации обеспечение развитие образования и нуки в сфере подготовки управленческих кадров	98
Суюнов Дилмурод Холмурадович	
Ипотечное кредитование как инструмент социальной политики в узбекистане	104
Базарова Нигора Равшановна	
Kichik biznes subyektlari tomonidan hudud aholisi bandligini ta'minlashning ijtimoiy va iqtisodiy natijalari.....	110
Ergasheva Nigora Abdigapparovna	
Kichik korxonalar istiqbolli hududlarda sanoat ishlab chiqarish holati dinamikasi.....	114
Xonto'rayev Obbosxon Kamolxon o'g'li	
Banklarning aktivlarini daromadliligini oshirish yo'llari	118
Elbusinova Umida Khamidullaevna	

Ekologik omillar o'zgarishining dehqon xo'jaliklari yalpi hosiliga ta'siri	123
Otamurodova Dildora Abdukrimovna	
O'zbekiston tijorat banklarining yashil iqtisodiyotdagi o'rni	128
Eshev Furqat A'zamovich, Ibragimova Feruza Axtamovna, Jumanazarova Malika Baxtiyorovna, Raxmatova Mohina Dilmurod qizi	
Использование интеллектуальных технологий в процессе обслуживания клиентов банка	132
Хашимова Дилёра Пахритдиновна	
Innovatsion faoliyatning moliyaviy rag'batlantirish va boshqaruv samaradorligini belgilovchi omil va jihatlari.....	138
Baxriddinov Nodirbek Zamirdinovich	
Import tovarlari bo'yicha aksiz solig'ini undirishning nazariy asoslari.....	143
Abdurasulov Murodjon Bahrom o'g'li	
Роль цифровых валют центральных банков в модернизации платёжной инфраструктуры: мировой опыт и перспективы Узбекистана	150
Срожиддинова З.Х., Тухтасинова Д.Н.	
Tijorat banklarida chakana to'lov tizimlarini nazariy asosi.....	155
Sultonov Davronjon Rustam o'g'li	
Tikuv-trikotaj korxonalari raqobatbardoshlikni oshirishda strategik menejmentning roli	161
Mamatramov Islom Mamanazarovich	
Ta'lim, ekologiya va raqamlashtirish sohalarida bolalar va o'smirlar turizmini integratsiyalash: xalqaro tajribalar va O'zbekiston.....	170
Islomova Dilrabo Salomovna	
Iqtisodiy masalalarni matritsalar nazariyasi asosida modellashtirish va python dasturlash tilida yechish.....	175
Tojiyev Ilhom Ibraimovich, To'rayeva Feruza Dilmurodovna, Namozova Barchinoy G'ayrat qizi, Baxronova Zuhra Otaniyoz qizi	
Pul bozori barqarorligini ta'minlashda tijorat banklarida likvidlikni boshqarish samaradorligi	188
Sattorova Nasiba G'aniyoz qizi	
The role of digitalization of healthcare in the implementation of the safe city project	192
Akbarjon Iminov	
Аутоиммунные поражения центральной нервной системы, возникающие после стрептококковой инфекции	198
Умарова Саодат Сулаймоновна, Нормаматов Бахтиёр Ботиралиевич	
Iqtisodiyotga yo'naltirilgan investiyalar tahlili.....	204
Namozov Olim Botirovich	
Creating a favorable climate for investment in agriculture	209
U.I.Djumaniyazov, B.J.Mirzaev	
Davlat ishtirokidagi korxonalarni korporativ boshqaruvni xalqaro standartlari asosida takomillashtirish	214
F.Djalilov	
Davlat tibbiyot tashkilotlarida ish beruvchining fuqarolik javobgarligini majburiy su'g'urta qilish xarajatlarini hisobi.....	222
Kuliboyev Azamat Shonazarovich	
O'zbekistonda bank operatsion xarajatlari buxgalteriya hisobi.....	227
Qurbonova Sitara Vahobjon qizi	
O'zbekistonda kichik biznes va tadbirkorlik subyektlarini rivojlantirishning strategik yo'nalishlari.....	233
Musayev Ozodjon Shavkat o'g'li	
Пути обеспечения стабильного экономического роста в условиях перехода к зелёной экономике, совершенствования государственной экономической политики и повышения эффективности внедрения принципов цикличной экономики.....	237
Худайбергенова Адалат Негматуллаевна, Убайдуллаев Сирожиддин Жамшидович, Файзиёва Хамида	

Кудратовна, Эшбоев Миржалол Бахромович	
O'zbekiston sanoatining iqtisodiy holatini baholash	241
Mamanazarov Oybek Shomurodovich	
Maktabgacha ta'limda tayanch kompetensiyalarni shakllantirishda matematika va savod asoslarining didaktik yechimlari.....	247
Mingboyeva Guldorxon Maxmudovna	
Soliq tizimida soliq riskini baholash uslubiyoti.....	252
Nasimov Ravshanjon Azimovich	
Budjetni rejalashtirish tizimida jismoniy shaxslar daromadlari bo'yicha prognozlashni takomillashtirishning metodologik asoslari	260
Babaev Shavkat Bayramovich	
Понятие и сущность денежного потока в системе финансового управления.....	267
Машарипова Шахло Адамбаевна	
Yashil mehmonxonalarda strategik tahlil metodologiyasi	274
Rasulova Nigora Yusupovna	
Цифровая трансформация: новые возможности и современные тенденции в управлении бизнесом и инвестициями.....	279
Баратова Динора Алишеровна	
Mehmonxonalarda xizmat ko'rsatishning sifati va samaradorligini baholash.....	283
Ikromov Akbar Farxod o'g'li	
Модель внедрения open banking в Узбекистане: предложение на основе международного опыта и локальных особенностей.....	288
Камалов Шухрат Камалович, Аскарова Дилором Хожимуратовна, Баходиров Жасурбек Олёрбек ўғли, Маликов Шохрух Шокирович, Тенгелова Фарангиз Мажид кизи	
O'zbekistonda islom moliyasini joriy qilishning yo'llari	295
Ashurbayev Farrux Alisher o'g'li, Tuxsanov Eldor Dilmurod o'g'li	
AQSH tajribasiga ko'ra eksportni iqtisodiy o'sishga tasiri	299
D.E.Qarshiev	
Iqtisodiyotni tartibga solish orqali aholi farovonligini oshirishning ahamiyati	304
Berdibekov A.	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish va aholi moliyaviy savodxonligini oshirishda inklyuziv molianing ahamiyati.....	308
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
Problems of the financial mechanism influence for stable and inertial development of enterprises.....	313
Zaynalov Jakhongir Rasulovich, Alieva Susanna	
Tibbiyot turizmni rivojlantirish va uning salohiyatini iqtisodiy baholashning ilmiy va uslubiy asoslari	317
Vofaxojayeva Dilafruz Marufovna	
Turistik destinatsiyalar va raqamli marketing texnologiyalari orqali turizm barqarorligini transformatsiya qilish	322
Nurmuhammadxon Oppoqxonov	
Kichik va o'rta biznes moliyaviy barqarorligining kambag'allikni kamaytirishdagi ahamiyati.....	327
Djamalov Xasan Numanjanovich	
Qoraqalpog'iston respublikasida turizmni rivojlantirishning tashkiliy va iqtisodiy salohiyatini baholash.....	335
Xoshimov Baxrom Baxadirovich	
O'zbekiston turizm sektorida tog' turizmining ulushi.....	343
Alimov Abduvakil Komil o'g'li	
O'zbekiston respublikasida investitsiya faoliyatini moliyaviy boshqarish va bunda xorij tajribasi.....	348
Ismailov Dilshod Anvarjonovich	

Tadbirkorlik faoliyatini samarali boshqarishda raqamli texnologiyalardan foydalanishning holati.....	354
Sattarov Xayrulla Fayzullayevich	
Tadbirkorlik faoliyatida innovatsiyalarni rivojlantirish strategiyasini tanlash va asoslash	358
Shakirova Madinaxon Gafurdjanovna	
O'zbekistonning xalqaro valyuta-moliya tashkilotlari bilan o'zaro hamkorlik aloqalarini mustahkamlash yo'nalishlari.....	362
Gulmurodova Marjona Olimjon qizi, Turg'unova Zohida Shavkat qizi, Umida Yuldasheva	
Jismoniy shaxslarning daromadlarini soliqqa tortish tartibini takomillashtirish.....	367
Bobomurotova Manzura Panji qizi	
Aksiyadorlik jamiyatlari va qimmatli qog'ozlar bozori o'rtasidagi iqtisodiy munosabatlar	372
Berdaliyev Javohir Jahongir o'g'li	
Farg'ona viloyati mahallalarida tadbirkorlikni va hunarmadchilikni rivojlanishi holati tahlili	379
Tuxtasinov Zafarjon Odiljonovich	
Проблемы охраны окружающей среды и формирования «зеленой экономики»	389
Ёдгорова Мухайё Шухратовна, Иминова Наргиза Акрамовна	
The evolution of passenger transport in uzbekistan and its impact on economic growth.....	392
Naubetova Ziyada Niyet kizi	
Davlat tibbiyot tashkilotlarida ish beruvchining fuqarolik javobgarligini majburiy sug'urta qilish xarajatlarining hisobi.....	397
Kuliboev Azamat Shonazarovich	
Jahon sug'urta amaliyotining O'zbekiston sug'urta bozorining rivojlanishiga ta'siri	402
Kuvatova Dinara Anvarovna	
Milliy iqtisodiyotda xorijiy investitsiyalarning ahamiyati va ta'sir mexanizmlari	406
Abdullayev Zoxid Xolxo'jayevich	
Xaridorlar bilan hisob-kitoblar auditida moliyaviy tahlil usullarini qo'llash xususiyatlari.....	411
Saginbaev Sultanbek Turdibay o'g'li, Sultamuratov Qallibek	
The function and value of commercial banks in fostering capital market growth	416
Isakov Janabay Yakipbaevich	
Raqamli texnologiyalarning korxonalar risk boshqaruvidagi rolini swot tahlili orqali tadqiq etishning ahamiyati	427
Tojimatov Izzatbek Ikromali o'g'li	
Germaniyaning deutsche banki va buyuk britaniyaning barclays banki xizmatlar amaliyoti va uni o'zbekiston bank tizimi faoliyatiga qo'llash yo'llari	432
Raxmatov Temur Sotiboldiyevich	
The state and development trends of business process auditing in joint-stock companies in uzbekistan.....	439
Utegenova Sarbinaz Turdimuratovna	
Mamlaktimizda amaldagi budjetlararo munosabatlarning tartibi hisobi, hamda uning ahamiyati	444
Tuxsanov Eldor Dilmurod o'g'li, Saydullayeva Zeboxon Shukrilla qizi	
Qurilish materiallari sanoatida innovatsion klasterlarni boshqarishni takomillashtirish	462
Xaydarova E'zoza Shukurullayevna, Li Zin Bo	
Barqaror rivojlanish va yashil iqtisodiyotning mamlakatimizda so'nggi yillardagi oshib borayotgan ahamiyati	467
Bahodirova Mohigul	
Conceptual framework for boosting the financial and economic performance of investment projects in industrial enterprises.....	472
Sarriev Kahraman Ramatullaevich	
Bandlik va ayollar tadbirkorligi	477
Ibodullayeva M.S.	

Mamlakatimiz yalpi ichki mahsulotini ekonometrik prognozlash.....	482
A'zamov Musurmon Axmadovich, Islomov Javohir	
Ekspost siyosatini tadbirkorlik faoliyati rivojlanishiga ta'siri.....	488
Suvonov Ibrohim Izbosarovich, Abdug'aniyev Murodjon Shavkat o'g'li	
Aholini ish bilan ta'minlashda qishloq aholisini mehnat salohiyatidan foydalanish.....	492
Noiba Qodirova Maxmud qizi	
Yashirin iqtisodiyotni kamaytirishda rasmiy bandlik va moliyaviy munosabatlarni rivojlantirish	497
Xalimbetov Farxad Bagibekovich, Reyimberdiyev Baburbek Adilbek o'g'li	
Analysis of touristic potential and capacity of ecotourism sites	501
Abdurakhmanova Akida Faizulla kizi	
Xorijiy investitsiya ishtirokidagi korxonalarni moliyalashtirishni takomillashtirish.....	509
Salohiddinov Jaloliddin	
Infratuzilma va bozor infratuzilmasi tushunchalarining nazariy tavsifi	516
G'aniyev Botir Baxtiyorovich	
O'zbekiston va xorijiy davlatlarda aksiyadorlik jamiyatlarining qimmatli qog'ozlar orqali kapital yig'ish strategiyalari	520
Dilnozaxon Muxitdinova	
Iqtisodiy inqiroz paytida korxonalarda likvidlilikni boshqarish strategiyalari	527
Abdusalomova Nodira Bakhodirovna, Jabborova Sevinch Xusanovna	
O'zbekistonda islomiy mikromoliyaviy xizmatlar orqali ish bilan bandlikni oshirish istiqbollari.....	532
Mamatkulov Humoyun Bobir-ugli	
Textile enterprises and changing market conditions: integration of demand analysis, trend forecasting and strategic assortment management	536
Ikramova Nodira Burkxon kizi	
Aksiyadorlik korxonalari boshqaruv tizimida korporativ madaniyatni takomillashtirish	540
Umarkhodjaeva Muyassarhon Ganievna, Omanova Nargiza Rustam qizi	
Moliyaviy faoliyat natijalari hisobi va auditini takomillashtirish.....	548
Po'latov Xudoyberdi Uktamovich, Abduxoliqov Isomiddin Ikrom o'g'li	
Rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlarda iqtisodiyotning real sektori korxonalariga kreditlar bo'yicha foiz stavkalariga ta'sir ko'rsatishda markaziy banklarning qayta moliyalash stavkalarining rolini tahlil qilish	553
Jabbarov Eliboy, Abdullayeva Charos Abdullo qizi	
O'zbekistonda qishloq xo'jalik mahsulotlarini qayta ishlashda innovatsiyalarning roli va iqtisodiy samaradorligi	558
Raximov Baxromjon Ibroximovich, Solohiddinov Nuriddin Sirojiddin o'g'li	
Sirkulyar iqtisodiyotni rivojlantirish orqali chiqindilarni boshqarish muammosini bartaraf etish yo'llari.....	563
Narzullayev Elmurod Shuxrat o'g'li, Hamrokulov Ulug'bek Abdurahmatovich	

UO'K: 33.330.15

SIRKULAR IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH ORQALI CHIQINDILARNI BOSHQARISH MUAMMOSINI BARTARAF ETISH YO'LLARI

Narzullayev Elmurod Shuxrat o'g'li

University of Business and Science

"Moliya" kafedrası dotsent v.b. (PhD)

OCID: 0009-0008-7679-1976

Hamrokulov Ulug'bek Abdurahmatovich

University of Business and Science

"Moliya" kafedrası o'qituvchisi (PhD)

OCID: 0009-0009-5369-9058

Annotatsiya: Ushbu maqolada sirkulyar iqtisodiyot nima ekanligi, bu turdagi iqtisodiyotni rivojlantirish orqali chiqindilarni boshqarish muammosini bartaraf etish yo'llari, chiqindilar bilan bog'liq muammolar va ularni bartaraf etish bo'yicha ilg'or horij tajribalari haqida so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: barqaror rivojlanish, sirkulyar iqtisodiyot, ekologik tadbirkorlik, chiqindisiz ishlab chiqarish, chiqindilarni boshqarish.

Abstract: This article discusses what a circular economy is, ways to solve the problem of waste management through the development of this type of economy, problems related to waste and advanced foreign experiences in solving them.

Key words: sustainable development, circular economy, ecological entrepreneurship, waste-free production, waste management.

Аннотация: В статье рассматривается, что такое циркулярная экономика, пути решения проблемы обращения с отходами посредством развития данного типа экономики, проблемы, связанные с отходами и передовой зарубежный опыт их решения.

Ключевые слова: устойчивое развитие, циркулярная экономика, экологическое предпринимательство, безотходное производство, управление отходами.

KIRISH

Jahonda atrof-muhitni muhofaza qilish va kelajak avlodga xavfsiz yashash muhitini qoldirish bugungi kunning eng dolzarb muammolaridan biri hisoblanadi. Yer yuzida ekologik vaziyat kundan-kunga global darajada yomonlashib bormoqda. Butun dunyoda chiqindilarning hosil bo'lish sur'ati yil sayin oshib bormoqda. 2022-yilda jahonda jami 2,01 milliard tonna qattiq chiqindi hosil bo'lgan. Uning atiga 20 foizga yaqini qayta ishlangan. 2050-yilga borganda, aholining tez sur'atlar bilan o'sishi va urbanizatsiya tufayli yillik chiqindilarning vujudga kelishi 2022-yildagiga qaraganda 70 foizga oshib, 3,42 milliard tonnaga yetishi kutilmoqda[1]. Ushbu sohadagi muammolar xorijiy mamlakatlar tajribasida zamonaviy, innovatsion va ekologik toza texnologiyalar hamda xizmatlarni joriy etish asosida bartaraf etib kelinmoqda. Ular orasida eng samarali choralardan biri atrof-muhitni muhofaza qilish xizmatlari sifatini oshirish, maishiy chiqindilarni to'plash va hududlardan olib chiqish sohasidagi tadbirkorlik subyektlarini faol jalb qilish hisoblanadi. Dunyoning eng rivojlangan AQSh, Yaponiya, Kanada, Janubiy Koreya, Italiya, Germaniya, Shvetsiya, Shvetsariya kabi mamlakatlarida sirkulyar iqtisodiyotni maqsadli va tizimli rivojlantirish, ularni har tomonlama faol qo'llab-quvvatlash hamda sohadagi boshqaruv tizimini doimiy takomillashtirib borish mamlakatlarning ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Jahon tajribasida chiqindilarni qayta ishlash bilan shug'ullanuvchi tadbirkorlik subyektlarining innovatsion boshqarish va rivojlantirishga yo'naltirilgan samarali mexanizmlarini tizimli ravishda qo'llash va takomillashtirish bo'yicha bir qator ilmiy tadqiqotlar amalga oshirilmoqda[6]. Atrof-muhitni muhofaza qilish va chiqindilarni boshqarishga qaratilgan zamonaviy boshqaruv strategiyalarini ishlab chiqish va qo'llash, ushbu yo'nalishdagi sirkulyar iqtisodiyotni rivojlantirish va ekotadbirkorlarni qo'llab-quvvatlash, faol rag'batlantirish va chiqindilarni qayta ishlash tizimini takomillashtirish bu boradagi ilmiy tadqiqot ishlarining ustuvor yo'nalishlaridan hisoblanadi. Bugungi kunda atrof-muhitni muhofaza qilishga qaratilgan tadbirkorlik subyektlarining faoliyat olib boradigan innovatsion

yo'nalishlarini va o'ziga xos uslubiy asoslarini o'rganish, ular faoliyatining samaradorligini baholash, modellarini hamda boshqarish va rivojlantirish strategiyalarini ishlab chiqish asosiy ilmiy tadqiqot yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI.

Sirkulyar iqtisodiyot "yopiq sikl"ga egaligi bois sikllik iqtisodiyot ham deyiladi. U ishlab chiqarish va iste'mol modeli hisoblanib, an'anaviy, ya'ni "chiziqli" iqtisodiyotning muqobili sifatida maydonga chiqadi. O'tgan asrning 70-yillaridan e'tiboran sirkulyar iqtisodiyot tamoyillariga e'tibor qaratila boshlandi va 80-yillarda u jadal rivojlandi. Sanoati taraqqiy etgan mamlakatlarda bu borada sezilarli natijalarga erishilgan. Masalan, Yaponiyaning mashhur Kamikasu qishlog'ida chiqindi miqdori nolga tushirilgan, ular 43 yo'nalishda saralanib, keyin ishlab chiqarishga yo'naltiriladi[2].

Sirkulyar iqtisodiyot tushunchasi XX asrning 70-yillaridan boshlab rivojlangan mamlakatlarda, xususan Germaniya va G'arbiy Yevropa mamlakatlarida rivojlana boshladi. U ishlab chiqarish, tarqatish, almashish, qayta foydalanish va qayta ishlashni o'z ichiga oladigan mahsulotning butun hayotiy siklini aylanishi imkonini beradigan model hisoblanadi. "Sirkulyar iqtisodiyot" tushunchasi birinchi marta 1988-yilda amerikalik iqtisodchi olim Allan Nis tomonidan qo'llanilgan. O'sha davrdan boshlab sirkulyar iqtisodiyot materiallarni qayta ishlash, chiqindilarni kamaytirish, innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash va barqaror ish o'rinlarini yaratish kabi muhim sohalarni qamrab olgan holda biznes olamida eng ko'p muhokama qilinadigan mavzulardan biriga aylandi[4]. Jahon Iqtisodiy Forumi tomonidan olib borilgan tadqiqotlarga asosan sirkulyar biznes modelini amalga oshirish 4,5 trillion AQSh dollari miqdoridagi iqtisodiy imkoniyatlarni oshishiga sabab boladi. Sirkulyar iqtisodiyot tushunchasi rentabellik ko'rsatkichiga sinonimdir. Xalqaro Mehnat Tashkilotining hisob-kitoblariga ko'ra, sirkulyar iqtisodiyotga o'tish dunyo miqyosida qariyb 6 millionga yaqin ish o'zni yaratish imkonini beradi, chunki kompaniyalar ko'proq foyda olishning an'anaviy "qazib olish, ishlab chiqarish, foydalanish va tashlash" usulidan voz kechishga intiladilar[4].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda qiyosiy va statistik usullar, tizimli tahlil va sintez usullari qo'llaniladi. Tadqiqot uchun axborot bazasi rasmiy statistik ma'lumotlar va xorijiy manbalardan foydanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Bugungi kunda respublikamizda atrof-muhitni muhofaza qilishni ta'minlash, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, qattiq maishiy chiqindilarni qayta ishlash, shuningdek, hududlarning sanitariya va ekologik holatini yaxshilash sohasida izchil siyosat amalga oshirilmoqda[5]. Bu muammolarni bartaraf etish uchun mamlakat miqyosida keng ko'lamli ishlar olib borilmoqda. Bulandan biri, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 17-aprelda «2019–2028-yillar davrida O'zbekiston Respublikasida qattiq maishiy chiqindilar bilan bog'liq ishlarni amalga oshirish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida»gi qarori qabul qilinganligidir.

Davlat darajasida harakatlarning yetarlicha muvofiqlashtirilmagani, qayta ishlash va utilizatsiya qilishning zamonaviy texnologiyalari yo'qligi, saralash va qayta ishlash zaruratidan aholining xabardorligi pastligi tufayli O'zbekistonda chiqindi muammosi dolzarbligicha qolmoqda. Ekologik vaziyat tezkor choralar ko'rish va ahvol yanada yomonlashuvining oldini olishga qaratilgan uzoq muddatli strategiyalarni ishlab chiqishni taqozo etmoqda[2].

Farmonda Sanitar tozalash korxonalari faoliyatini kuzatish va baholash tizimini yaratishga alohida e'tibor qaratilgan. Kelgusi yil 1-martdan boshlab chiqindilarni yig'ish, tashish va qayta ishlash bilan shug'ullanuvchi korxonalarning asosiy samaradorlik ko'rsatkichlarini (KRI) baholash mezonlarini joriy etish rejalashtirilmoqda. Bundan ko'zlangan asosiy maqsad, mazkur kompaniyalar faoliyatining ochiq va shaffofligini oshirish va ishini doimiy ravishda takomillashtirishdan iboratdir.

Bir so'z bilan aytganda, yurtimizda chiqindilarni boshqarish tizimini mintaqaviy darajada takomillashtirishning aniq chora-tadbirlari belgilandi.

2026-yil 1-yanvardan e'tiboran bir qator innovatsion yechimlarni joriy etish rejalashtirilmoqda. Jumladan, chiqindilar bilan ishlash xizmatlari bo'yicha tenderlarni onlayn kuzatish va sanitar tozalash korxonalari faoliyatini nazorat qilish maqsadida chiqindi yig'ish punktlariga videokameralar o'rnatiladi. Bu kabi choralar tizimdagi shaffoflikni, shu bilan birga, jamoatchilik va tadbirkorlik doiralari bilan yaqin hamkorlikni ta'minlaydi. O'zbekistonda Chiqindilarni boshqarish va sirkulyar iqtisodiyotni rivojlantirish agentligining tashkil etilishi jiddiy ekologik muammolarni hal qilish yo'lidagi muhim institutsional qadamdir. Sirkulyar iqtisodiyot atrof-muhitga salbiy ta'sirni kamaytirishga, chiqindi poligonlari hajmini qisqartirishga hamda resurslarni qayta ishlash va "yashil" texnologiyalarni rivojlantirish orqali iqtisodiy o'sishning yangi imkoniyatlarini yaratishga xizmat qiladi[2].

Mamlakatdagi asosiy chiqindi manbalarini shartli ravishda to'rt toifaga ajratish mumkin – sanoat, qishloq xo'jaligi, maishiy va tijorat chiqindilari[2].

a) Sanoat chiqindilari zaharli moddalar, ishlab chiqarish chiqindilari va kimyoviy moddalar, metallar hamda plastmassalar kabi qayta ishlanmaydigan materiallardan iborat. Mamlakatimizda sanoat chiqindilari hajmi yil sayin ortib bormoqda, bu esa ularni xavfsiz utilizatsiya qilish va qayta ishlash infratuzilmasini yaratishni taqozo etadi.

b) Qishloq xo'jaligi O'zbekiston iqtisodiyotining muhim tarmog'i bo'lib, bu sohada o'simlik qoldiqlari, o'g'itlar va oqova suvlar kabi organik chiqindilarning katta hajmi to'planmoqda. Ushbu chiqindilar kompost shaklida ikkilamchi qayta ishlash uchun foydali bo'lishi mumkin, biroq ular noto'g'ri utilizatsiya qilinsa, tuproq va suv havzalarining ifloslanishiga olib keladi.

c) Maishiy chiqindilarning asosiy qismi organik chiqindilar, plastik, shisha, metall va qog'ozdan iborat. Shaharlar aholisining demografik o'sishi va iste'mol darajasining oshishi sababli bu turdagi chiqindilar hajmi sezilarli darajada ko'paygani sanitariya tozalash va utilizatsiya tizimida jiddiy muammolarni yuzaga keltirmoqda.

d) Tijorat chiqindilari – bu do'konlar, restoranlar, bozorlar, ofislar, mehmonxonalar, bosmaxonalar, texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlash ustaxonalari faoliyati natijasida hosil bo'ladigan qattiq va yarim qattiq chiqindilardan iborat.

Bugungi kunda O'zbekistonda chiqindilarni utilizatsiya qilish tizimi an'anaviy usulga asoslangan bo'lib, ular asosan maxsus poligonlarga ko'miladi. Qayta ishlashni joriy etish bo'yicha ba'zi harakatlar mavjud bo'lsa-da, bu chora-tadbirlar hali yetarli darajada rivojlanmagan, tarqoq holatda. Maishiy va sanoat chiqindilarning oz qismi qayta ishlanadi. Asosan metall, qog'oz va plastik kabi materiallar ikkilamchi qayta ishlashga yo'naltiriladi. Chiqindilarni alohida yig'ish tizimining yo'qligi vaziyatni yanada murakkablashtiradi. Natijada aholi ham, korxonalar ham qayta ishlash jarayoniga kam jalb qilinadi. Chiqindilarni yoqish inshootlarining yo'qligi bois O'zbekistonda bu usul deyarli qo'llanilmaydi. Biroq agar kam chiqindili zamonaviy texnologiyalardan foydalanilsa, mazkur usulni joriy etish orqali to'lib-toshgan poligonlar muammosini qisman hal qilish mumkin[2].

Chiqindilarni qayta ishlash infratuzilmasi ortib borayotgan yukni ko'tara olmayotgan bir sharoitda atrof-muhit, aholi salomatligi va mamlakatning iqtisodiy barqarorligiga jiddiy xavf tug'ilmoqda. Shu bois, sirkulyar iqtisodiyot tamoyillarini O'zbekistonda ham joriy etish nafaqat maqsadga muvofiq, balki chiqindilarni barqaror boshqarishni ta'minlashning muhim shartidir. Sirkulyar iqtisodiyot ishlab chiqarish va iste'mol qilish modeli bo'lib, u mavjud materiallar va mahsulotlarni imkon qadar uzoq vaqt davomida taqsimlash, ijaraga berish, qayta foydalanish, ta'mirlash, qayta tiklash va qayta ishlashni o'z ichiga oladi. Bunda chiqindilar minimal darajada kamaytiriladi. Mahsulot muddati tugagach, qayta ishlash yo'li bilan chiqindi materiallari iloji boricha iqtisod doirasida saqlanadi. Ulardan qayta-qayta samarali foydalanish mumkin[2].

Sirkulyar iqtisodiyotni rivojlantirish bo'yicha Osiyo va Yevropa davlatlarining tajribasi ekologik barqarorlikka erishishda muhim ahamiyat kasb etadi. Xususan, Niderlandiyada chiqindilarni qayta ishlash va qayta foydalanish tizimlari samaradorligi plastik chiqindilarni qayta ishlash va kompostlash orqali 80% ga yetkazilgan[1]. Xitoyda sanoat klasterlari va sirkulyar tizimlar texnologik integratsiya asosida ishlatilib, qayta ishlashda innovatsion yondashuvlar ishlab chiqilgan. Shvetsiyada energetik sirkulyar iqtisodiyotning biomassa va qattiq yoqilg'ilarni qayta ishlash amaliyoti orqali energiya ishlab chiqarishda 90% qayta ishlash darajasiga erishilgan. Singapurda esa suv resurslarini qayta tiklash va chiqindilarni utilizatsiya qilish tizimlari suv iste'molini 30% ga qisqartirish imkonini bergan [3].

O'zbekiston uchun ushbu tajribalar qimmatli ahamiyatga ega bo'lib, chiqindilarni qayta ishlash tizimlarini joriy qilish va biomassa energiyasidan foydalanish orqali resurs tejamlorligi va ekologik xavfsizlikni ta'minlash mumkin. O'zbekistonda bioiqtisodiyot va sirkulyar iqtisodiyot tamoyillarini rivojlantirishda yuqorida keltirilgan davlatlarning tajribasidan foydalanish muhimdir. Ayniqsa, Yaponiyaning texnologik innovatsiyalari va Germaniyaning yashil iqtisodiyot yondashuvlari mahalliy sharoitga moslashuvi mumkin. Bundan tashqari, Daniya va Shvetsiyaning chiqindilarni qayta ishlash borasidagi tajribasi ham qimmatli o'rnakdir.

1-jadval Sirkulyar iqtisodiyotni rivojlantirish: Osiyo va Yevropa davlatlari tajribasi[3]

Mamlakat	Asosiy tamoyillar	Amaliyotlar	Natijalar va samaradorlik
Niderlandiya	Chiqindilarni qayta ishlash va qayta foydalanish	Plastik chiqindilarni qayta ishlash va kompostlash	Chiqindilarni qayta ishlash darajasi 80% ga yetdi
Xitoy	Sanoat klasterlari va sirkulyar tizimlar	Texnologik integratsiya va chiqindilardan foydalanish	Qayta ishlashda innovatsion texnologiyalar
Shvetsiya	Energetik sirkulyar iqtisodiyot	Biomassa va qattiq yoqilg'ilarni qayta ishlash	Energiya ishlab chiqarishda 90% qayta ishlash

Ushbu yondashuvlarni O'zbekiston sharoitiga moslashtirish orqali ekologik muammolarni kamaytirish va iqtisodiy samaradorlikni oshirish mumkin. Xorij tajribasidan foydalanib, O'zbekistonda bioiqtisodiyot va sirkulyar iqtisodiyotni rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. Ushbu yo'nalishlar mamlakatimizda ekologik barqarorlikni ta'minlash va iqtisodiy samaradorlikni oshirish uchun zarur.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Bizning fikrimizcha, sirkulyar iqtisodiyotning rivojlanishi ijtimoiy, iqtisodiy va ekologik muammolarni hal qilishda, ijtimoiy birdamlikni oshirishda, mahalliy ijtimoiy kapitalni to'g'ri yo'naltirishda, demokratik ishtirokni qo'llab-quvvatlashda va sifatli xizmatlar ko'rsatishda muhim rol o'ynaydi. Ekologik korxonalarni qo'llab-quvvatlovchi davlat siyosati hukumatlarga ish bilan ta'minlash va boshqa muammolarni yanada samarali va tezroq hal qilish imkonini beradi, shu bilan birga davlat pullarini to'g'ri yo'naltirilishini ta'minlaydi.

Respublika miqyosida sirkulyar iqtisodiyot elementlari uchrasada, ammo jamiyat uchun mazkur termin nisbatan yot kategoriya hisoblanadi, qolaversa, bizda hali ushbu munosabatning amaliyotga kiritilishi, tatbiq etilishi, xalqning mazkur tushunchaning mavjud bo'lishini qabul qila olishi uchun asosiy katalizator ham bo'lishi lozim. Bu kamchilikni bartaraf etish uchun atrof-muhitni muhofaza qilish masalalari va ijtimoiy tadbirkorlar to'g'risida aholi o'rtasida tushuntirishlar olib borish hamda yo'riqnomalar va uslubiy qo'llanmalar ishlab chiqish maqsadga muvofiq bo'ladi.

Ilg'or xorij tajribalaridan ijtimoiy tadbirkorlik sohasini rivojlantirishda davlat bosh islohotchi vazifasini o'tashini hamda sohani rivojlantirish va boshqarishda uchun alohida tashkilot tashkil etilganligini ko'rish mumkin (masalan, Koreya Ijtimoiy tadbirkorlik Agentligi (KoSEA), Xitoyda Energiya Tejash va Ifloslanishni Kamaytirish Milliy yetakchi qo'mitasi).

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. D.Sultonova "Sirkulyar iqtisodiyot ekologik muammolarni hal qiladimi?" O'zTFQM axboroti, 2022
2. Nurislom To'xliyev "Sirkulyar va yashil iqtisodiyot" "Jadid" gazetasining 2024-yil 22-noyabrdagi 48-soni
3. F.K.Saidova "O'zbekistonda bioiqtisodiyot va sirkulyar iqtisodiyotni rivojlantirishning ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati"// "Raqamli iqtisodiyot" ilmiy-elektron jurnali | 10-son b.1021-1029, 2024
4. S.N. Xashimova "Sirkulyar iqtisodiyot barqaror rivojlanish mexanizmi sifatida"// Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot jurnali, 2024-yil, dekabr. № 12-son.
5. E.Narzullayev "Ekologik ijtimoiy tadbirkorlik sohasining paydo bo'lishi va O'zbekistonda rivojlantirish holati tahlili"// Agroilm jurnali MAXSUS SON 2, 2024, b.154-157
6. Maxmudov N.M. Narzullayev E.Sh. Atrof-muhitni muhofaza qilishga asoslangan ijtimoiy tadbirkorlikning tarkibiy tuzilishi va uning o'ziga xos hususiyatlari // Journal of Innovations in Social Sciences Volume 1 | Issue 4 (Oct 2021) B-58-65
7. <https://aniq.uz/uz/yangiliklar/sirkulyar-iqtisodiyotning-afzalliklari>
8. <https://uz24.uz/uz/articles/green-energy-11-3>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 6

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
